

Til: Finanskomiteen

Fra: NCD-alliansen

Dato: 13.10.2022

Emne: Innspill til høring i finanskomiteen om statsbudsjett 2023

NCD-alliansens innspill til høring i finanskomiteen om statsbudsjettet 2023

NCD-alliansen består av Nasjonalforeningen for folkehelsen, Kreftforeningen, Diabetesforbundet, LHL og Rådet for psykisk helse. Vi representerer de største sykdomsgruppene som ligger innenfor definisjonen ikke-smittsomme sykdommer. Nær 90 prosent av sykdomsbyrden i Norge er knyttet til ikke-smittsomme sykdommer hvor en stor andel kan forebygges ved å legge til rette for sunnere levevaner. Mye unødig sykdom og for tidlig død på grunn av disse sykdommene har store samfunnskostnader. Strukturelle og befolkningsrettede tiltak som prisvirkemidler er blant de aller mest effektive vi har for å påvirke adferd som kan redusere sykdomsforekomst.

Alliansen har tre krav til forslag til statsbudsjett 2023: (1) En utredning om sunn og bærekraftig skatteveksling, (2) gjeninnføring av avgift på sukkerholdig alkoholfri drikke og (3) økte avgifter på tobakk.

Utrede sunn og bærekraftig skatteveksling

Sunn skatteveksling innebærer å gjøre det sunne billigere og det usunne dyrere. Verdens helseorganisasjon (WHO) trekker fram sunn skatteveksling som et av de mest kostnadseffektive tiltakene ("Best buys") i arbeidet for å forebygge utvikling av ikke-smittsomme sykdommer. I sitt innspill til folkehelsemelding har Helsedirektoratet anbefalt regjeringen å innføre sunn skatteveksling. En kombinasjon av avgift på usunn mat og subsidier på sunn mat vil ha stor effekt på folkehelsen. Med prinsippet «forurensar betaler» har vi i mange år brukt avgifter for å påvirke til gode miljø- og klimavalg. Tiden er kommet for å se vurdere hvordan vi kan se folkehelse, miljø og sosial ulikhet i sammenheng og innføre en skatteveksling som gavner både helse og miljø. Vi trenger et helhetlig system som både er forutsigbart for næringslivet og som utgjør et effektivt bidrag til god folkehelse og bærekraftig utvikling. Flertallet i både utvalg om særavgifter (NOU 2007:8) og flertallet i utvalgene som vurderte særavgiftene (NOU 2007:8) og avgifter på sjokolade-, sukkervarer og alkoholfrie drikkevarer (NOU 2019: 8) konkluderte med at vi bør innføre helsebegrunnede avgifter. Det som mangler er en helhetlig utredning av hvordan slike avgifter kan innrettes i praksis for å nå målene.

NCD-alliansen ber om at komiteen tar sunn og bærekraftig skatteveksling på alvor og tar initiativ til å nedsette et ekspertutvalg som kan utrede konkrete forslag til et system for sunn og bærekraftig skatteveksling.

Innføre avgift på sukkerholdig alkoholfri drikke

Vi vet at et høyt inntak av sukker øker risiko for flere ikke-smittsomme sykdommer som diabetes type-2, hjerte- og karsykdommer og en rekke krefttyper. Bare i fjor drakk hver nordmann 111 liter brus, hvor ca. halvparten var brus med sukker. Det var ikke godt nytt for folkehelsen da forrige regjering valgte å ta bort avgiften på alkoholfrie drikkevarer. Den burde blitt tatt bort på det sukkerfrie og beholdt på det sukkerholdige. Billigere sukkerholdige varer er det motsatte av det vi behøver for å løse utfordringene knyttet til økt overvekt, fedme og sykdom i befolkningen. På lang sikt mener vi at det bør innføres en ny og helsebegrunnet avgift som bedre treffer varer som har en skadelig effekt på helsen vår, men på kort sikt bør avgiften på alkoholfri sukkerholdig drikke gjeninnføres. En slik avgift vil dulte forbrukerne over på de sukkerfrie og avgiftsfrie alternativene og dermed få stor betydning for folkehelsen uten at det får effekter i

for eksempel grensehandel. Da sukkeravgiften ble tatt bort ble det beregnet et provenytap på 1 milliard kroner. Vi ber komiteen om å gjeninnføre avgiften på den sukkerholdige drikken.

Øke avgiftene på tobakk

NCD-alliansen vil gi ros til regjeringen for forslaget om å halvere den avgiftsfrie kvoten for tobakksvarer som kan innføres som reisegods. Dette er et skritt i riktig retning, og det bør være en målsetting å begrense kvoten ytterligere. Verdens helseorganisasjons rammekonvensjon om forebygging av tobakkskader (Tobakskonvensjonen) gir partene tydelig anmodning om å benytte pris- avgifts- og grensehandelstiltak å redusere etterspørselen etter tobakk. Vi ber Stortinget støtte regjeringens forslag om halvering av kvoten for innførsel av tobakksvarer som reisegods.

Økte tobakksavgifter som gir høyere tobakkspriser er et av de aller viktigste virkemidlene for å hindre at barn og unge begynner å bruke tobakk, redusere bruken av tobakk, redusere helseforskjellene og øke inntektene til statskassen. Vi vet at ungdom er spesielt følsomme for prisendringer på tobakk, to til tre ganger mer enn voksne. Selv om tobakksbruk skaper avhengighet, faller etterspørselen når prisen på tobakk øker. Det er dokumentert at en økning i avgiften på 10 prosent i Norge kan redusere forbruket med 3,5 prosent - også når det tas høyde for grensehandel. Dette er bakgrunnen for at vi mener tobakksavgiftene bør økes utover budsjettforslaget. NCD-Alliansen ber Stortinget om å øke avgiftene for tobakk med 10 prosent ut over prisstigning. I tillegg til å øke avgiftene bør tobakk fjernes fra taxfreehyllene. Hvis Norge i tillegg reduserer de tollfrie tobakskvotene for grensehandel til et minimum, er Norge sikret økt proveny og arbeidsplasser. I neste omgang vil det da bli enklere å få gehør for økte tobakksavgifter.